

TONE PERŠAK

Ob desetletnici Ustave RS – amandmaji 2001

Že pred desetletnico sprejema prve ustave samostojne slovenske države se je začela kampanja za popolno revizijo ustave, ki ji politična elita pripisuje zelo velik pomen. Vse parlamentarne stranke so podprle posege v ustavo. Nekatere menijo, da je potrebno spremeniti samo člene, ki domnevno ovirajo vključitev Slovenije v EU, druge, da so posegi potrebni v skoraj vseh poglavjih ustavnega besedila, in predlagajo dodatne spremembe. Hkrati se oglašajo še drugi predlagatelji, deloma tudi iz civilne družbe, vendar predvsem skupine, katerih politična pripadnost je dokaj opazna. Kaže, da se v Sloveniji pripravlja nov val temeljitih sprememb, le da so tokrat vzeli stvari v roke tisti, ki menijo, da so edini za to poklicani. To so ideološka jedra političnih strank in njihove na videz civilne izpostave. Javnosti se vsiljuje stališče, da je Ustava RS nedodelan in slabo pripravljen pravni akt, sprejet v naglici ali tako rekoč vsiljen tedanjim delegatom Skupščine RS, ki so ga sprejeli, ne da bi se dovolj poglobili v besedilo.

To ihto opazimo tudi pri nekaterih pravnih strokovnjakih, zlasti tistih, ki so pod pritiskom političnih struktur. Na videz nevtravno in strokovno skušajo utemeljiti predloge strank, ki želijo v ustavi uveljaviti svoje ideološko motivirane zamisli o drugačni ureditvi področij, ki jih ureja ustava. To velja zlasti za lokalno samoupravo in regionalizem ter za vprašanje delitve oblasti. V obeh primerih je, kljub na videz strokovnim argumentom, opaziti težnje po vračanju k modelom, znanim iz

prejšnjega sistema, ko je vladalo načelo enotnosti oblasti po vertikali (občina je bila hkrati organ države in lokalno samoupravna skupnost) in tudi po horizontali (ni bilo delitve na zakonodajno, izvršilno in sodno oblast).

Vzdušje spominja na dogodke v letih 1986 do 1988 in na čas razprav o predlogu amandmajev k Ustavi SFRJ. Tudi tedanji amandmaji so bili napovedani z velikim pompom in daljnosežnimi pričakovanji. Sledili so dogodki (odpor proti amandmajem, javne tribune, pisateljska ustava), ki so naposled skupaj z drugimi pobudami in dejanji civilne družbe pripeljali do odločitve za politični pluralizem, do prvih demokratičnih volitev in naposled do plebiscita in osamosvojitve. Tudi tokrat nekateri veliko stavijo na amandmaje in, kar je posebej pomenljivo, nekateri predlagani amandmaji zadevajo ista vprašanja: vprašanje suverenosti, decentralizacije in centralizma, neodvisnosti sodstva ipd.

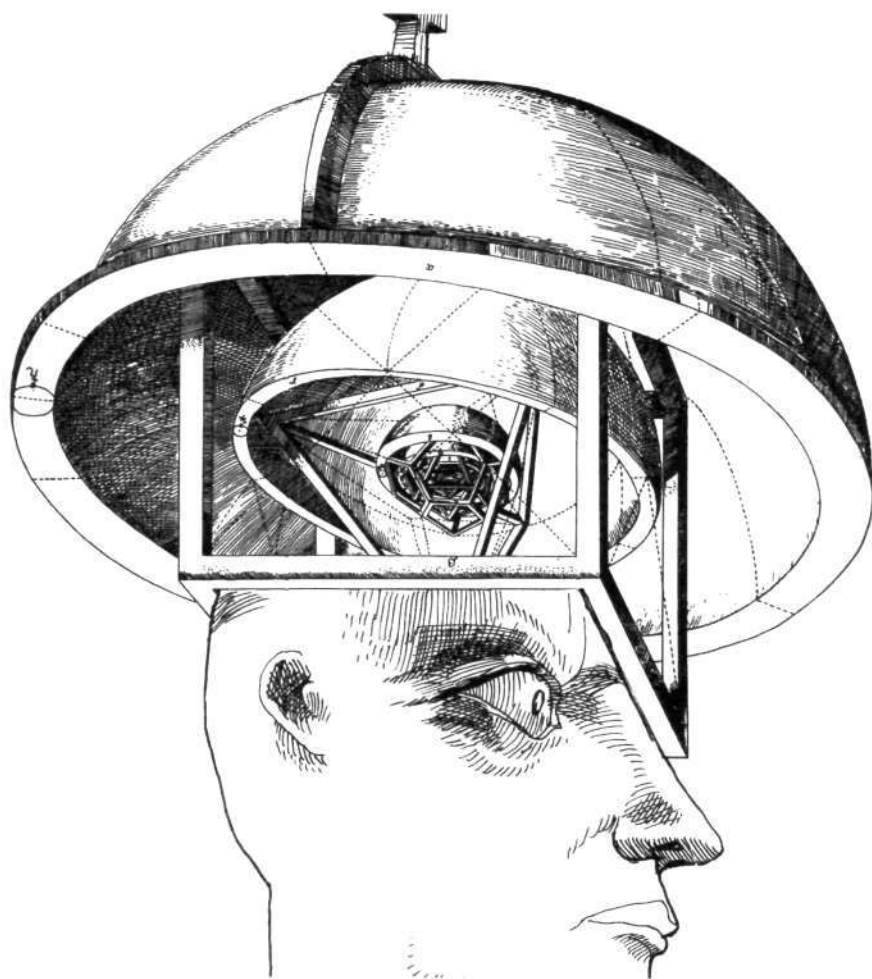
Toda Ustavo RS, ki naj bi jo sedaj korenito spremenili, smo 23. decembra 1991 sprejeli tako rekoč s soglasjem. Po mnenju mnogih je bil to zadnji veliki politični dogodek, ki je še izražal nacionalno soglasje o ključnih vprašanjih države in naroda. Zato smo ustavo dojemali kot resnični temelj, ki naj ne podlega sprotnim političnim potrebam in naj res velja za čvrst sistem skupnih vrednot, zlasti človekovih pravic in svoboščin, ključnih političnih vrednot državljanov in države. A že kmalu se je, zlasti v zvezi z lokalno samoupravo, glede katere so stališča slovenske politike najbolj vsaksebi, pojavila zahteva po spremembi ustave. Potem je parlament prvič posegel v ustavo. Slovenija se je uklonila zahtevi Italije, da mora že več let pred vstopom v Evropsko unijo omogočiti tujim državljanom nakupe zemljišč v Sloveniji. Seveda bodo zagovorniki ustavnega relativizma ugovarjali, češ da bi bila Slovenija to prej ko slej prisiljena storiti, ker je bila prvotna določba toga in nemoderna, in da navsezadnje tudi še ni prišlo do posebnega navala na slovenska zemljišča iz Italije. Kot da se čas pri teh zadevah meri v mesecih in kot da je odločilnega pomena, ali bo leta 2004 v tujih rokah deset hektarjev zemljišč več ali manj! Dejstvo je, da smo klonili in potrdili, da smo v zameno za megle obljube o podpori ob vključevanju v EU in NATO pripravljeni popuščati in zavreči rešitve, ki smo jih le nekaj let pred tem soglasno sprejeli kot temeljne vrednote političnega sistema.

Ustavni relativisti radi opravičujejo svoje stališče, da spreminjanje ustave ni nič posebnega, s primerjavo, da jo je tudi SFRJ pogosto spreminjala, saj je v 46-ih letih sprejela kar tri ustave in jih vmes še spreminjala. Toda morda je tudi to eden od razlogov, da te države ni več. Kot zgled navajajo tudi ZDA, češ da amandmaji k njihovi ustavi predstavljajo celo obsežnejše besedilo, kot je sama ustava, in da Američani nimajo nobenih pomislekov glede spreminjanja ustave. Toda če natanko premislimo, to sploh ni res. Ustava ZDA je bila v obliki dokaj kratkega besedila sprejeta 17. septembra daljnega leta 1787, v res zelo drugačnih časih, ko vrste sedanjih zveznih držav še ni bilo oziroma še niso bile vključene v ZDA. Poleg tega njihova ustava v prvotnem besedilu ureja samo nekatera od vprašanj, ki vsaj po modernem pojmovanju sodijo med temeljna ustavnopravna vprašanja: v vsega sedmih členih (bolje bi bilo reči poglavjih),

ki so razčlenjeni na oddelke, ureja področje zakonodajne oblasti, sestavo in pooblastila kongresa, področje izvršilne oblasti oziroma funkcijo in pooblastila predsednika ZDA, ureditev in pooblastila pravosodne oblasti, razmerja med državami članicami ZDA, vprašanje dopolnjevanja ustave, vprašanje odgovornosti za zadolževanje in druge obveznosti ZDA, vprašanje podrejenosti vseh drugih pravnih aktov ustavi in svečano prisego vseh funkcionarjev zveze in držav članic zveze, da bodo spoštovali ustavo in ustavno ureditev. V zadnjem členu pa je urejeno vprašanje začetka veljavnosti ustave oziroma postopek njene uveljavitve. V 214-ih letih se je veliko spremenilo: med drugim so, denimo, ukinili suženjstvo, v ZDA so se vključile številne nove zvezne države, veliko novega je na področju človekovih pravic ipd. Vse to je bilo treba urediti na ravni ustave. Plod tega je 26 ustavnih amandmajev, sprejetih od leta 1791 do leta 1971, torej v 184-ih letih od sprejema ustave oziroma v 215-ih letih do danes; v povprečju en amandma na vsakih 8,2 let. K Ustavi RS, ki je bila že ob sprejemu bolj vseobsežno oblikovana, sta bili doslej sprejeti dve dopolnili (prvo, k 68. členu, ureja vprašanje pravice tujcev do nakupa zemljišč, drugo, k 80. členu, pa vprašanje volitev v Državni zbor). Sedaj Vlada RS predlaga 19 sprememb, drugi predlagatelji pa še dvakrat toliko. Tolikšnega števila tudi ob mnenju, da ima vsaka generacija pravico uveljaviti svojo ustavodajno oblast, kot meni dr. Kristan, ni mogoče brez pomislekov sprejeti. Pomembna pa je še ena razlika: večina amandmajev k Ustavi ZDA te ne spreminja, temveč jo le dopolnjuje. To torej niso spremembe, temveč res dopolnila, ki včasih tudi razlagajo in pojasnjujejo prvotni tekst, ga morda z razlago modernizirajo, da pa bi z amandmaji v osnovi spreminjali pravni pomen določb ustave – tega v ameriški ustavni praksi praktično ni bilo. To je pomembna razlika glede na odnos slovenske politike do ustave.

Večkrat slišimo tudi sklicevanje na zgled ZR Nemčije. Vendar gre spet za nekorektno primerjavo in zavestno prikrivanje pomembnih razlik med Nemčijo na eni in Slovenijo na drugi strani. Pa ne mislim le na to, da je Slovenija veliko manjša, temveč predvsem na to, da je tudi Nemčija zvezna država, v kateri veliko državnih pristojnosti pripada zveznim deželam, in da torej zvezni organi (Bundestag in vlada s kanclerjem na čelu) odločajo o manjšem naboru zadev kot slovenski parlament ali vlada. Skratka, učinki enakih rešitev bi bili zelo različni in zato je mogoče sklicevanje na te zglede razumeti kot zavajanje javnosti in kot prizadevanje, da ta ali oni politik kot predsednik vlade pridobi tako rekoč absolutno oblast v državi.

Vse to ne pomeni, da gledam na ustavo kot na "skrinjo zaveze", ki je ni dovoljeno odpirati. Nedopustno je relativiziranje in spreminjanje ustave v skladu z dnevnimi potrebami te ali one koalicije, kajti to pomeni, da je bilo soglasje, doseženo ob sprejemu ustave, soglasje o nepomembnih stvareh ali celo o zmotah in da samo po sebi ni bilo veliko vredno. Ustava mora predstavljati kodeks vrednot, ki zagotavlja stabilnost sistema ter trajnost in zanesljivost temeljnih pravnih norm v državi. Zato ni mogoče dovoliti poseganja vanjo

vedno, kadar se to zazdi kateremu od predsednikov političnih strank. Če bi bilo zdaj, ko ni preteklo še niti deset let od sprejema ustave, res potrebno korenito spremeniti kar 19 ali še več členov ustave, bi to pomenilo, da je dosedanja ureditev slaba in da je bilo soglasje ob sprejemu le izraz politične slabovidnosti ali morda celo posledica prevare naivnih in politično nezrelih delegatov tedanje skupščine. Če ni tako, gre, kot rečeno, za ustavni relativizem, ki nas prepričuje, da je ustava nekaj poljubnega, kar je mogoče in potrebno prilagajati trenutnim političnim potrebam in domislekom. Ali je potem mogoče pričakovati, da bodo državljani verjeli in zaupali državni ureditvi in tistim, ki so jo postavili in jo zdaj spreminjajo?

Če si ogledamo vladne predloge amandmajev, lahko opazimo precej vprašljivih izhodišč.

Prvo vprašanje si velja zastaviti glede predlaganih rešitev, ki naj bi bile potrebne zaradi vključitve Slovenije v EU. Gre za predlagane dopolnitve in spremembe 3., 8., 47. in 68. člena Ustave RS. Pozornost vzbuja zlasti stališče, da je potrebno dopolniti 3. člen, ki pravi, da je Slovenija "država vseh svojih državljanek in državljanov", utemeljena "na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe", da ima v njej oblast ljudstvo in da državljani in državljanke to oblast "izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno." To naj bi bilo treba dopolniti z besedilom, ki bi omogočilo prenos izvrševanja dela suverenih pravic na skupne organe mednarodnih organizacij naddržavne narave (npr. EU, NATO in še kaka se lahko pojavi). Menim, da taka sprememba pravzaprav ni potrebna in ne sodi v ta člen; pomenila bi, da vanj vnašamo omejitev oblasti ljudstva, kar je nedopustno in povrhu nepotrebno. Ljudstvo bo o prenosu izvrševanja dela suverenih pravic na organe EU (gre izključno za izvrševanje dela pravic in ne za pravice same!) na podlagi predloga mednarodne pogodbe predvidoma sklepalo na referendumu, pri čemer seveda mora biti urejeno tudi vprašanje, kako je mogoče preklicati mednarodno pogodbo ali izstopiti iz organizacije. Na ta način bo ljudstvo kot suvereno skladno s 3. členom Ustave RS vključilo to pogodbo v pravni red Slovenije, obenem pa ji bo skladno z 8. členom v bistvu podelilo status ustavi enakovrednega ter zakonom in drugim predpisom nadrejenega akta. Ta člen namreč že določa, da morajo zakoni in drugi predpisi, ki veljajo v Sloveniji, "biti v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo", in da se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe "uporabljajo neposredno". Slednje pomeni, da se pogodba, ki izpolnjuje pogoje iz 8. člena in jo potrdi ljudstvo na referendumu, dejansko lahko upošteva kot ustavi enakovreden akt. Sprememba 8. člena Ustave RS potemtakem ni potrebna, če seveda verjamemo, da bo Slovenija tudi po vključitvi v EU ostala, da želi in mora ostati suverena država. To pomeni, da pogodba o vključitvi v EU ne bo postavljena nad našo ustavo, temveč ob njo oziroma tako rekoč v njo, kot je to z 8. členom že predvideno. Določba, da morajo biti zakoni in drugi predpisi "v skladu" ... "z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo", in da se

“ratificirane in objavljene pogodbe” ... “uporabljajo neposredno”, namreč že pomeni, da morajo biti vsi notranji (državni) predpisi “v skladu s pravno ureditvijo teh organizacij”, v katere se Slovenija s takimi pogodbami vključuje, kar je kot razlog za spremembo ustave navedeno v Poročevalcu Državnega zbora RS, št. 69/2001. Vse to ne more biti sporno, v kolikor pogodbo potrdi ljudstvo na referendumu.

Tudi predlog spremembe 47. člena je po mojem prepričanju neutemeljen. Vlada meni, da je člen, ki pravi, da državljana RS ni dovoljeno izročiti tuji državi, tujca pa le v primerih, ki so predvideni z mednarodnimi pogodbami, potrebno spremeniti zato, da bo Slovenija lahko izročala svoje državljane mednarodnim subjektom, npr. mednarodnemu sodišču v Haagu ali sodnim organom EU. Pri tem spet velja poudariti, da je vprašanje mogoče urediti z ustreznimi mednarodnimi pogodbami in na ta način odpraviti dvome, ki mučijo vlado. Ta namreč v obrazložitvi predloga navaja, da formulacija, da državljana Slovenije ni dovoljeno izročiti tuji državi, ni dovolj jasna in se lahko na osnovi te določbe trdi, da ga ni mogoče izročiti nobenemu mednarodnemu subjektu. Ta obrazložitev se mi zdi za lase privlečena, saj je vendar jasno, da se besedna zveza “tuji državi” nanaša na države in da se povsem logično ne more nanašati na mednarodne subjekte naddržavne narave, kajti potem bi si morali zastaviti tudi vprašanje, ali po mnenju vlade trenutno ni mogoče izročiti slovenskega državljana haaškemu sodišču, če bi do take zahteve prišlo. Sam mislim, da je glede na že sprejete odločitve in glede na veljavni 8. člen Ustave RS to mogoče. Če ostaja dvom o tem, ali bo na osnovi pogodbe mogoče v Sloveniji uporabljati predpise, ki jih kot skupno pravo sprejemajo organi EU in jih države članice ne ratificirajo več, zadošča za odpravo dvoma minimalna sprememba 8. ali morda 153. člena Ustave RS. S to spremembo bi ustavodajalec določil, da v Sloveniji lahko brez predhodne ratifikacije veljajo skupni predpisi mednarodnih organizacij (katerih članica je Slovenija), če bo z na referendumu potrjeno ratificirano mednarodno pogodbo določeno, da organi mednarodne organizacije, v katerih sodelujejo tudi predstavniki Slovenije, take predpise lahko sprejemajo.

Povsem nesprejemljiv pa je predlog ponovne spremembe 68. člena Ustave RS. Gre za še eno posledico popuščanja Slovenije v pogajanjih z EU. Sprememba bi ukinila pogoj vzajemnosti pri pravici državljanov drugih držav do nakupa zemljišč v Sloveniji. Z njo naj bi omogočili nakup naših zemljišč državljanom tistih članic EU, ki so dosegle izjemo in jim začasno ali trajno ni potrebno omogočiti nakupov zemljišč ali vsaj določenih vrst zemljišč državljanom drugih članic EU. Skratka, Slovenija ne le, da ni dosegla tega, da bi trajno ali vsaj začasno sistemsko zavarovala zemljišča ali vsaj zemljišča na obmejnih območjih pred nakupi tujcev, zdaj pristaja še na to, da bodo lahko kupovali zemljišča v Sloveniji tudi državljani tistih držav, v katerih slovenski državljani ne bodo imeli te pravice. To je smešno! Ne gre za strah, da bodo Danci ali Poljaki pokupili v Sloveniji kdo ve koliko parcel z že zgrajenimi počitniškimi hišicami, temveč za pristajanje na drugorazrednost in akutno pomanjkanje poguma

slovenske politike in naših pogajalcev, da bi ob zahtevah EU, ki kajpak vedno zahteva maksimum, pokazali vsaj malo volje po zaščiti ključnih prednosti in vrednot, s katerimi se za zdaj še lahko ponašamo (podoba slovenskega podeželja oziroma slovenska kulturna krajina). Zakaj, denimo, Dancem nihče ne zameri, da ščitijo svoje podeželje pred pritiskom nemških vikendašev, ki bi bili s finančnega vidika gotovo dobrodošli gostje?

Predlagane spremembe členov, ki urejajo vprašanje zakonodajnega referenduma (90., 97. in 99.), so nepotrebne in škodljive. Predlog, da bi Državnemu svetu odvzeli pravico predlagati referendum, je nesprejemljiv. To je pravzaprav edina resna možnost, ki jo DS ima, da lahko kot zastopstvo lokalnih in stanovskih interesov vsaj poskuša vplivati na zakone, s katerimi bi ta ali ona koalicija želela pretirano prilagajati resničnost svojim političnim potrebam. Kot vemo, se instrument odločilnega veta v praksi ni obnesel; po moji sodbi predvsem zaradi nepotrebne tekmovalnosti med Državnim zborom in Državnim svetom. Po eni strani Državni svet včasih preveč rad plane na kak zakon z odločilnim vetom in bi bilo pametneje, če bi svoje stališče o rešitvi, ki se mu zdi sporna, jasno povedal in skušal uveljaviti že v času prve ali druge obravnave predloga zakona v Državnem zboru, po drugi strani pa se Državni zbor do argumentov Državnega sveta pogosto obnaša poniglavo, kot bi mu želel zabrusiti: "Vi nam že ne boste pameti solili!" Predlog, da bi Državnemu svetu odvzeli pravico predlagati zakonodajni referendum, verjetno izhaja iz želje vladne koalicije po še bolj absolutni in neovirani oblasti. V Državnem zboru ima ta koalicija že tako rekoč neomejeno oblast, spodleti ji kvečjemu ob kakem predlogu, ki zahteva dvotretjinsko večino; zakonskega predloga, ki ga želi koalicija uveljaviti, pa ne more več spodnesti noben, niti še tako tehten argument. Če bo vladi uspelo vzeti Državnemu svetu njegovo zadnje resno orožje, bo lahko delala, kar bo hotela. Ta predlog potemtakem pomeni poskus nižanja dosežene ravni demokracije oziroma še en poskus odprave varovalk, ki državo varujejo pred težnjo posameznih političnih in interesnih skupin po samodržstvu. Tudi argument, da je potrebno s spremembo 90. člena določiti, o katerih zakonih ni mogoče razpisati referenduma, je izmišljen. Zadnji odstavek 90. člena namreč pravi, da vsa ta vprašanja ureja zakon o referendumu, ki se sprejema z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev. S tem zakonom je torej mogoče enako kakovostno urediti vse, kar želi urediti koalicija, naj bo to izločitev možnosti predhodnega referenduma ali vprašanje, o katerih zakonih naj referendum ne bi bilo mogoče razpisati, pri čemer menim, da mora biti teh zakonov čim manj. Glede na to, da pri nas vlada predlaga sprejem številnih novel zakonov po hitrem postopku in da gre pri tem pogosto za pomembna vprašanja, ki niso povezana s kakršnimikoli nevarnostmi ali izrednimi razmerami, ne vidim razloga niti za to, da o teh zakonih ne bi smel biti razpisan referendum.

Tudi za zagotovitev možnosti, da se na zahtevo volilcev razpiše referendum o spremembi ustave, te ni potrebno spreminjati, saj je tudi v tem primeru ob upoštevanju 3. člena mogoče uporabiti določbo 90. člena. To pomeni, da Državni

zbor mora razpisati referendum o spremembi ustave, če to zahteva najmanj 40.000 volilcev. Pogoj za to pa je, da Državni zbor in vsi drugi organi oblasti, in še posebej vladna stranka oziroma koalicija, ki bi spremembe ustave predlagala, spoštuje ustavo, njene temeljne določbe in tudi morda ne izrecno zapisane težnje ustavodajalca oziroma "duha ustave", na katerega se je že pred časom sklicevalo tudi Ustavno sodišče RS. Če pa glede vprašanja ureditve referenduma že posegamo v ustavo, bi sam podprl samo določbo, da je referendum o spremembah ustave v vsakem primeru obvezen.

Predlog, da bi posegli v ustavo zaradi drugačne ureditve imenovanja in razreševanja ministrov (112. člen), je, kot se zdi, v večji meri posledica prizadete samoljubnosti in samovšečnosti vodilnih mož v organih trenutne izvršilne oblasti kot posledica kake resne potrebe po spremembah. Kaj bo vlada pridobila, če bo ministre imenoval in razreševal na predlog predsednika vlade predsednik države namesto Državni zbor, ni jasno. Gre za pretežno sofistično razpravo, saj predsednik države pri tem v resnici nima in tudi v prihodnje ne bo imel nobene dejanske moči ali vpliva na vlado. Kot razlog je neuradno slišati mnenje, da je sedaj predsednik vlade preveč odvisen od muhavosti poslancev, ki mu lahko nagajajo in nočejo potrditi ali razrešiti koga od ministrov, ko to predlaga. To se je doslej komaj kdaj zgodilo. Predlagatelji mu želijo zagotoviti predvsem možnost, da v prihodnje ministre izbira po svoji presoji, ne da bi mu bilo treba pojasnjevati izbiro. Pri tem se sklicujejo na nemški zgled, torej na vpliv in moč nemškega kanclerja. In spet je treba poudariti, da primerjava ni ustrezna – nemški kancler vodi vlado, ki v resnici nima toliko in tako širokih pooblastil kot jih ima slovenska vlada. V Nemčiji je namreč tudi izvršilna oblast razdeljena na več ravni in zvezna vlada si oblast deli z deželnimi vladami. V resnici pa ima sistem, ki je sedaj v veljavi, več prednosti (imenovanje ministrov v Državnem zboru, predhodno javno zaslišanje na seji pristojnega delovnega telesa Državnega zbora in možnost interpelacije). Državni zbor in javnost se tako lahko seznani s pogledi kandidata na področje dela ministrstva in z njegovimi načrti. Možna pa je tudi javna razprava o kakovosti dela ministra in o njegovih morebitnih spornih odločitvah, kar prispeva k preglednosti delovanja oblasti.

Posebej nevarni so predlogi, naj Državni zbor spremeni 121., 140. in 143. člen Ustave RS. S temi predlogi želi vlada izničiti načelo avtonomije lokalne samouprave in vrniti Slovenijo v stanje, ki smo ga poznali do leta 1994 ali celo 1990, ko smo imeli 62 t. i. občin, v katerih so bile združene in enotni državni oblasti podrejene posamezne funkcije lokalne samouprave in številne funkcije države (državne uprave), medtem ko so nekaj pristojnosti in nalog s področja lokalne samouprave dejansko opravljale krajevne skupnosti, nekaj pa, naj je to slišati še tako čudno, t. i. družbenopolitične organizacije. Ali gre pri tem res za nostalgijo po nekdanjih časih, ko je na vseh ravneh in v vseh smereh vladalo železno načelo enotnosti (ideološke) oblasti, ali za nespretno posnemanje in nerazumevanje evropskih zgledov, ni jasno. Glavni namen pa je podreditve organov lokalne samouprave izvršilni oblasti. Država naj bi namreč poslej

lahko prenašala izvajanje nalog s področja državne uprave na lokalne organe uprave in oblasti celo brez soglasja lokalnih skupnosti, kar pomeni, da bi morale biti lokalne uprave podrejene organom državne izvršilne oblasti in prejkone bi ta vplivala nanje in njihove odločitve na enak način, kot je vplivala v prejšnjem sistemu (do l. 1990). Spet gre torej za grob poseg proti načelu delitve oblasti! To je opaziti zlasti v razlagah zamisli prihodnjih pokrajin in razlogov za predlog, naj sprememba omogoči uzakonitev pokrajin po presoji (potrebah) države (Vlade RS) in ne glede na to, kaj menijo in želijo prebivalci in občine na območjih prihodnjih pokrajin. Taka pokrajina naj bi bila "dvoživka" ali že kar "troživka": širša lokalna skupnost, upravni okraj ter upravna in politična enota na videz decentralizirane države hkrati. Taka pokrajina bo seveda podrejena Vladi RS kot vrhu izvršilne oblasti in če bodo nanjo prenesene tudi nekatere bistvene pristojnosti sedanjih občin, bo to res obnovitev nekdanjih "kardeljevskih" komun. Lokalna samouprava bo kastrirana in občine bodo po svojih pristojnostih in pomenu padle na raven nekdanjih krajevnih skupnosti. To pomeni, da bi bilo poslej nemogoče govoriti o neodvisnosti lokalne samouprave. Vrnili bi se v stanje nezdrave zlitosti državne in lokalnih oblasti, kar bi neizogibno pomenilo podrejanje lokalne oblasti državni. Navidezna decentralizacija bi le še učvrstila centralizacijo po zgledu prejšnjega sistema: vrh vladne koalicije bi na način in po zgledu nekdanjega CK ZK odločal tako rekoč o vsem v državi in v le še navidezni lokalni samoupravi.

Mineva torej deset let od sprejema prve prave slovenske ustave; prave zato, ker gre prvič v slovenski zgodovini za ustavo samostojne slovenske države. Ker je tako in ker smo se tega leta 1990 in 1991 zavedali vsi, ki smo sodelovali pri njenem nastajanju oziroma sprejemanju, je bilo zelo veliko truda vloženega v prizadevanja, da bi ta ustava res pomenila po eni strani nesporni pravni temelj nove države in hkrati dokument, ki bo dejansko zagotavljal vse v stoletjih dognane človekove pravice in svoboščine državljankam in državljanom, seveda pa obenem tudi spoštovanje teh pravic in svoboščin ter možnosti za njihovo uveljavljanje (kolikor je to pač v moči tovrstnega dokumenta). Še več energije, prepričevanja, popuščanja in usklajevanja je bilo potrebnega, da smo dosegli politično soglasje o ustavnih določbah, pri čemer je sleherna politična skupina morala pristati na kak kompromis, saj drugače ne bi bilo mogoče doseči soglasja v razmerah razcvetelega političnega pluralizma. Vse to je bilo potrebno, ker smo želeli sprejeti ustavo, ki bo v največji možni meri pomenila čvrst in stabilen temelj slovenske državnosti in družbene ureditve ter prav tak sistem vrednot pravnega in temeljno političnega značaja.

Nikakor ne bi smeli pasti v skušnjava, da se na tem področju zgledujemo po bivši skupni državi Jugoslaviji. Ena njenih bistvenih značilnosti je bila ob nespremenljivi vladavini partije na eni strani, na drugi strani ravno popolna pravno sistemska nestabilnost in nezanesljivost. Pravni (zakonodajni) pogoji in okviri življenja so se nenehno spreminjali in na nobeno sprejeto ureditev se ni bilo mogoče zanesti. Posledica tega je bilo vsesplošno nespoštovanje zakonodaje

in nepoznavanje pravnih temeljev sistema, saj se je ljudem zdelo, da to pač ni važno. V javnosti je veljalo prepričanje, da so zakoni z ustavo vred nepomembni in zavladata je pravna anarhija. Na vedenje in ravnanje ljudi je veliko bolj kot veljavno pravo vplival strah pred oblastjo (pred samovoljo oblastnikov), ki je tudi sama iskala utemeljitve za svoje ravnanje veliko bolj v ideologiji kot v pravnih normah. V takem stanju demokracije in pravne države seveda ni mogoče doseči. Zato smo želeli Slovenci z novo ustavo doseči visoko stopnjo soglasja tudi za postavitev čvrstega temelja in sistema vrednot, ki bo omogočil uveljavitev drugačnega načina mišljenja in drugačnih razmerij med državo in državljani, med državo in interesnimi skupinami v njej, med različnimi vejami oblasti in tudi med državo in državno oblastjo na eni ter lokalno samoupravo in lokalnimi oblastmi na drugi strani. In prav zaradi tega je nedopustno pristopati k ustavi relativistično, kot to počnejo nekateri zagovorniki sprememb ustave. Ta relativizem pomeni dejansko in morda celo namerno spodkopavanje tedaj dogovorjenega temelja državnosti. Gre za zanikanje pomembnosti ustave in prepričevanje državljanov, da tak temelj in stabilnost sploh nista potrebna.

Ob deseti obletnici sprejema Ustave RS je treba obrzdati konje političnega voluntarizma in zavrniti razvado, da jo je ob slehernem domisleku tega ali onega oblastnika dopustno takoj spremeniti. V teh desetih letih je bilo že preveč zakonov, ki so morali biti sprejeti po hitrem postopku, ker se je nekemu tako zazdelo, potem pa so obležali v predalih, ne da bi kdo sploh kdaj resno pomislil, da bi bilo potrebno tudi ravnati v skladu z njimi. Ustavno besedilo, ki je bilo sprejeto 23. decembra 1991, je v resnici zelo odprto in dopušča veliko več, kot želijo prikazati pristaši razvlečenih ustav po zgledu nekdanje jugoslovanske, v kateri so bili tudi po dve strani dolgi členi, polni ideološke navlake.

Družbo je mogoče graditi samo na temelju skupnih vrednot in ena od njih bi za vse, ki v tej družbi odločajo, morala biti tudi ustava.

